

СТАНОВИЩЕ

върху дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен "доктор" по професионално направление **3.8. Икономика**, научна специалност **"Икономика и управление"**

Автор на дисертационния труд: **Мария Стоева Стефанова**

Тема на дисертационния труд: **Управление на риска при комплексни системи (на примера на железопътната система на България)**

Член на научното жури: **Димитър Христов Тенчев, д-р, професор**, ХТМУ София, кат. "Икономика и стопанско управление", назначен със заповед № Р-ОХ - 77 от 02.03.2017 на Ректора на ХТМУ София

1. Биографични данни и характеристика на научните интереси

Авторът на дисертационния труд притежава необходимата квалификация, трудов стаж, образование и опит. През различните периоди от своя живот тя е завършила различните образователни степени - средно образование Икономически техникум гр. Бургас, специалност Икономика и пазарна политика; бакалавърска степен по "Стопанско управление", Бургаски свободен университет; магистърска степен "Счетоводство и контрол", Бургаски свободен университет; редица специализации във Франция, Румъния, Италия, Белгия.

Работила е като Касиер счетоводител, счетоводител, главен експерт в Железопътната администрация и директор на дирекция в същата.

Очевидна е силната релация между пряката и служебна ангажираност и научните интереси. Резултатът е една чудесна симбиоза между професионално амплуа и изследователски и научни аспекти на разработката с висока обществена значимост и приложение в практиката.

2. Преглед на дисертационния труд и анализ на резултатите

Представеният за рецензия дисертационен труд е разработен и структуриран в четири глави, Увод, Заключение, Приложения в общ обем от 177 страници. Оформен е адекватно, като е представена допълнителна информация относно използваните съкращения, наименования на таблиците и фигурите и прочее.

Адекватно са формулирани целта, задачите, предмета и работната теза на разработката, които по недвусмислен начин определят нейната актуалност и трасират логичното излагане на проведените изследвания, анализа на резултатите, обобщенията по всяка тема и формират основата за разработване на методика за Управление на риска във фирма - железопътен превозвач.

Предмет на изследването е управлението на риска в комплексни системи.

Обект на изследването е железопътната система на Република България

Изследователска теза: Разработването на методологически модел и методика за управление на риска, отчитащи специфичните особености на транспортната

железопътна система в България, би допринесло за усъвършенстване на неговото управление и минимизиране.

Целта на дисертационния труд е на базата на анализиране на риска при комплексни системи от типа на железопътната система на Република България, да се предложат модели и методика за усъвършенстване на адекватното му управление.

За постигане на поставената цел и доказване на формулираната изследователска теза са конкретизирани следните **задачи**:

- ✓ Изследване на същността и особеностите на комплексните системи, специфичните им свойства и видове;
- ✓ Изследване на управлението на риска при комплексни системи
- ✓ Обзор и анализ на съществуващите методи и техники за оценка и анализ на риска
- ✓ Изследване на възникването и развитието на железопътната система в Република България
- ✓ Изследване на структурата на железопътната система у нас и взаимодействията в нея
- ✓ Изучаване и анализиране на чуждия опит в областта на управлението на риска в железопътни системи
- ✓ Разработване на насоки за усъвършенстване на управлението на риска при базови компоненти на ЖП системата в страната
- ✓ Разработване на методика за управление на риска във фирма ж.п. превозвач и нейното апробиране
- ✓ Разработване на доклад по безопасност при въвеждане в експлоатация на подвижен състав

2.1. Актуалността на разглежданата проблематика е адекватно обоснована.

Проблемите свързани с управлението на риска при комплексни системи са изключително важни и актуални във всички области на човешка дейност, организационно функциониране и обществено развитие. За Република България тя играе значителна роля в редица области - в икономически план – железопътната системата е един от основните транспортни механизми на страната с огромно значение за социално-икономическото развитие, в социален план железопътната системата като едно основно транспортно средство за гражданите така и като потребност на организации, които са важни работодатели за немалко заети в страната, в политически и план за националната сигурност, в план международни отношения и взаимодействия като един от ключовите логистични механизми, осигуряващи търговско-икономическо, туристическо и прочее сътрудничество.

Предвид казаното дотук във връзка с железопътната система, става напълно ясно огромното значение, което играе осигуряването на безопасното ѝ функциониране, тъй като тя е свързана с масово превозване на товари и пътници и възникването на рискови събития в нея води не само до материални щети, но и до много човешки жертви.

2.2. Степен на познаване на проблема.

Авторът демонстрира широко познаване на същността на проблема

В първа глава на дисертационния труд са разгледани и анализирани теоретичните аспекти на управлението на риска при комплексни системи, като са дефинирани ключовите характеристики и понятия, представена е класификация на видовете рискове в контекста на железопътната система както и редица модели, подходи, методи и техники за управлението на риска. Предложена е нова систематизация на принципите за управление на риска в пет обобщени аспекта. Някак извън контекста на обекта на изследването е представен стандарта за управление на риска в хранителния сектор HACCP.

Във втора глава се разглежда железопътната система с нейните особености и различните платформи свързани с управлението на риска при нея. Направен е сравнителен анализ на видовете транспорт и са поставени акценти върху спецификата на жп транспорта от гледна точка на управлението на риска. Краткият исторически преглед на развитието на този сектор в България допринася за убеждението за отличното познаване на проблематиката и адекватното интерпретиране на предмета на дисертационния труд. Представената статистика за динамиката на произшествията в средносрочен период доказва необходимостта от сериозното разглеждане на проблемите с осигуряване на безопасността и прилагането на системни мерки за управление на риска.

Като бенчмарк по отношение на управлението на риска е представен опита на Южна Корея. Представени са спецификите на тази жп система и еволюцията на работата по безопасността в страната.

В глава трета на базата на изследванията по отношение на данните свързани с безопасността и мерките за подобряване на управлението на риска на жп системата в Република България са разработени насоки за неговото усъвършенстване по отношение на базови компоненти на системата. Наред с това е разработен методологически модел за управление на риска в страната.

Разработена е методика за управление на риска при формат текуща дейност във фирма железопътен превозвач при формат значителни промени.

В глава четвърта е направена апробация на методиката за управление на риска във фирма железопътен превозвач и разработване на доклад за безопасност.

Апробацията следва логиката и последователността на разработената методика и потвърждава нейната адекватност по отношение на управлението на риска с цел превенция на произшествията

3. Съответствие между автореферата и дисертационния труд

Авторефератът е представен в изискуемия от учебното заведение вид. В него са посочени всички важни акценти от представения дисертационен труд по адекватен начин, позволяващ логичното възприемане на развитие на тезата на дисертацията. В този смисъл има пълно съответствие между съдържанието на дисертационния труд и представеното в автореферата съдържание.

4. Приноси

Авторът на дисертационния труд е определил пет приноса на своята разработка. Те са адекватни както по характер, така и по своята същност.

Четири от тях (1, 2, 3 и 5) са с научно приложен характер (в контекста на анализа и синтеза на съществуващото научно познание в областта, относно критерия **Обогатяване на съществуващите научни знания**).

Един (4) е с приложен характер (**Приложение на съществуващи методи в практиката, водещи до усъвършенстване на управленската експертиза за важни области от бизнеса**).

Приемам тяхното разграничаване за напълно подходящо.

5. Публикации по дисертационния труд.

Представени са дванадесет научни публикации, публикувани в научни издания и представени на признати научни форуми. Всички те са напълно в контекста на тематиката на дисертационния труд и областта на научните интереси на автора, което още веднъж доказва задълбочеността на направените изследвания и адекватността на разработката.

Не са представени цитирания на автора от научни или други среди.

6. Мнения, препоръки и бележки.

Дисертационния труд представлява адекватно изследване на проблематиката, свързана с управление на риска на жп системи, и по конкретно в Република България, в контекста на превенцията на произшествията и осигуряване на безопасността.

Разработената методика обхваща базови елементи от железопътната система и нейната апробация доказва жизнеността и приложимостта ѝ.

По мое мнение целта и свързаните с нея задачи, както и тезата на дисертационния труд са постигнати успешно.

Позволявам си да препоръчам да се акцентира върху мониторинга на резултатите в процеса на прилагане на методиката по отношение на динамиката на произшествията, за да се верифицира нейната ползотворна работа и направят евентуални усъвършенствания при необходимост.

7. Лични впечатления

Познавам Мария Стефанова от нейното участие в организираните от катедрата Научни конференции като участник със задълбочени познания и сериозни амбиции за демонстриране на знания и умения, както и от представянията на междинните резултати и материали на нейната разработка.

Това ми позволяват да потвърдя своята позитивна оценка за нейните способности като изследовател и да я представят като оформен научен работник с потенциал за развитие.

8. ЗАКЛЮЧЕНИЕ.

В заключение искам да декларирам своята **твърда положителна оценка** за представения от Мария Стоева Стефанова дисертационен труд. Разработената методика, направените изводи и обобщения и дефинираните приноси са напълно адекватни. Дисертационният труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника на Химикотехнологичния и металургичен университет София и покрива наукометричните показатели за придобиването на образователна и научна степен "доктор".

Позволявам си да предложа на почитаемото Научно жури да гласува **положително** и да присъди на Мария Стоева Стефанова образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.8. Икономика; научна специалност "Икономика и управление"

Член на журито:.....

(проф. д-р. Димитър Тенчев)

София, ноември, 2017 г.